

TARMO TEDER

VIIMASE IDEALISTI PILDID

Kui olemises või kus tahes on Jumal ja ta silm ulatub võtma neid süsteemiks konstelleerunud ümarkehi, mille hulka kuulub Maa, siis saab lisaks kummis ookeanidele, vihmametsadele, ahelikele, liustikele, püramiididele ja lugematutele katedraalidele näha ka mingit Eestit ning kiigata kelpkatus alla ühe kunstniku ateljeesse. Kas Jumal tunneb midagi või ei tunne ta mitte midagi? Või viitsib siiski aduda, nagu kaamel võiks vaadata tüütut kõrbeliiva? Või ehk laseb pikki hetki oma univerversumeid läbistaval ilal nõrguda maise lõputuse tühisele purule?

Ei tea. Kunstnik igatahes näikse midagi tundvat, aga vaevalt, et see tundmus nüüd otse Jumalasse puutub. Ja mitte keegi ei tea täpselt, kas Jumal armastab rohkem kunstnikku, torulukkseppa, peaministrit, ungari pekki või mädasoo prüümenit? Viimasel ajal on Jumala armastusega inimsüdames üldse üpris sitad lood ja teie õnneks ma ei ole Jumal. Aga ma vaatan ja näen!

Parajasti vedeleb molbertil pooleliolev akt natüürmordiga. Värske värv läigib rasvaselt ja pintsli hoidev käsi läheneb lõuendile. Luitunud raamiga peeglist võib mingi nurga alt näha hoolsalt töösse süvenenud kunstnikku. Ümmarguste prillide taga hiilgavad palavikulised silmad, loojas on sisemist hoogu, kuid välist kammisetust.

Valge linaga kaetud diivanil lamab noor alasti naine, näol kummaliselt allaneelatud naeratus, mis suunatud mitte niivõrd kunstniku kui oletatava, vahest isegi justkui tunnetatava Jumala silmi. Piiga käed on üle pea sirutatud, rinnad kummis nagu barhaanid, juuksed õlgadel kui tormi koolutatud rannikuhein. Tema kõrval linal asetseb vaagen apelsinide, banaanide ja ananassiga. Juuksed mänglevad veidi soojapuhuri suristatud tuules.

Kunstniku nimi on Sander, elu vedruniidid mänglevad tema jäsemeis, noor mees täpsustab poosi, juhendades. „Just nii, oot-oot, Kati, kullakene, veel natuke, natuke, just nii, nüüd on hästi!“ Maalija sehkendab pintslitega, segab värvi, viskab vilksamisi neelava pilgu ja tegutseb, vaheldumisi ikka naist ja lõuendit kiigates. Vahel tuleb keeleotski pingutusega suust välja, kui ta viimistleb. Ta nilpsab parajasti pintsliotsaga lõuendil rinnanibule roosat jumet, kui pläriseb vaikusse lõikav uksekell.

Kunstnik võpatab kergelt ja vihastab: „Pagan võtaks! Kes see siis veel on?“ Ja nühib õlivärviseid sõrmi kaltsu. Modell keerab end lina sisse, vabistab ripsmeid ja ohkab. Sander läheb torisedes koridori, avab ukse; lävel seisavad lühike paks naine ja pikk kondine mees. Naine hakkab püüdlikult seletama.

„Tere. Kas siin elab Sander Zoe?”

„Mina see olen.”

„Me oleme energiamüügist, inspektor Kononova ja...” — trulla rehmas kaaslase suunas. „Te pole meie korduvatele meeldetuletustele vaatamata oma elektrivõlga ära maksnud ja nüüd oleme sunnitud teil voolu välja lülitama.” Paar trügib sisse.

„Sooh,” imestab kunstnik.

„Vot, siia pange oma allkiri!” Trulla pistab mingi kaustiku kunstnikule nina alla, Sander sirgeldab tülpinult; pikk tehnik astub voolumõõtja ette, kougitseb nagu haigur ja keerab korgid välja.

Külitsi linasse peitunud Kati juuksed peatavad tantsiskluse, surin lakkab, barhaanid on puuvillast lume all, esikust kostab veel mingit seletamist... Uksekolks sumsub vaikusse.

Mõne hetke tunnistab kunstnik voolumõõtjale kleebitud pitsereid, tuleb tuppa, sammub akna alla ja vaatab lumiseid puid.

„Jõulud tulevad, pane end riidesse, kullake.”

Kati võdistab õlgu, keerab end tihkemini lina sisse, vaatab suurisilmi, küsivalt.

„Mis meist nüüd saab?”

•

Talvesaapad kriuksuvad räppuval lumel, paberisse mässitud tahvel kaenla all, sammub Sander hoogsalt piki äriakende rinnatist. Hingeauru puhuvad jalakäijad rühivad tiidsasti vastu nagu joondunud ponide kari. Sall seljal tolgendamas, keerab Sander kohvikusse, võtab nurgalauas istet, toetab tahvli vastu jalga, tellib tassi kohvi.

Varsti siseneb mustas palitus lipsustatud noorsand, räägib mobiiltelefoniga, viipab Sandrile hooletu tervituse, istub mütaki lauda, kolksab aparaadi plaadile.

„Noh!?”

Sander koorib tahvli paberist välja, asetab toolile, ise huviga noorsandi reaktsiooni oodates.

„Ooo-hoh, mmm-hüh, tjah,” rõhitseb klanitud noorsand. „Aga vaata siit tahaks veel natuke selgemini, siit jälle natuke mahlakamalt, siit võiks sutsu rohkem kummis olla,” juhendab lausa lõhnav Diiler osutades. „Aga muidu on põhimõtteliselt okei. Näeme homme jälle siinsamas, ülehomme on ju jõulud!”

„Tulen kindlasti. Homseni siis.”

„Homseni-homseni.” Diiler astub hoogsalt edasi oma asju ajama.

Veidi pettunud ilmel mässib Sander tahvli paberisse.

Tahaks uskuda, et eventuaalne Jumal ikka viitsib veel sinna Eesti kunstniku ateljeesse kiigata. Näe, Sander on soojas kampsunis, sall ümber kaela, Kati aga lamab nagu ikka alasti. Nad loodavad ja on täitunud ülemaski. Piiga naabruses hubiseb gaasileek, mis väljub justkui väsimatu lohekeel mingi põleti torust. Pikk kummist ühendusvoolik viib nurgataguse gaaspliidi juurde. Leek suhiseb, varjud karglevad tapeedil ja modelli palgel.

Diileri soovi järgi paisutab Sander lõuendil hõrkroosat kumerust, kui vaikust rebestab jällegi uksekell. Kunstnik võpatab ja vihastab kergelt. „Pagan võtaks! Kes see siis veel on?” Nühib õlivärviseid sõrmi kaltsu. Nietzsche võiks öelda, et kõik kordub; tuld looduse algaineks pidanud Herakleitos, et kõik voolab, aga ka tema on juba ammu surnud ning ka Jumal on vait kui sukk. Modell keerab end lina sisse ja ohkab.

Sander läheb torisedes koridori, avab ukse. Lävel seisavad pikk kondine prillidega naine ja lühike paks tunkedes mees, vuntsid nina all. Vibalik prill hakkab püüdlilikult seletama.

„Tere. Kas siin elab Sander Zoe?”

„Mina see olen.”

„Me oleme Eesti Gaasist, inspektor Šakalova ja...” vibalik rehmab jässaka kaaslase poole. „Te pole meie korduvatele meeldetuletustele vaatamata oma gaasivõlga ära maksnud ja nüüd oleme sunnitud teil gaasi kinni keerama.” Paar trügib sisse.

„Sooh,” imestab kunstnik.

„Vot, pange siia oma allkiri!” Vibalik pistab mingi kaustiku Sandrile nina alla, kunstnik sirgeldab tülpinult, jässakas lukksepp hakkab gaaspliidi juures mutrivõtmega kolistama.

Külitsi lina alla pugunud Kati juustelt kaob läige, suhin lakkab, varjud kaovad nagu lõigatult hämarusse, esikust kostab veel mingit seletamist... Uksekolks sumbub vaikusse.

Kunstnik tunnistab gaasitoru kraanil rippuvat plommi, tuleb tupp, astub akna alla ja vaatab lumiseid puid.

„Homme on jõulud, pane end riidesse, kullake.”

Kati võdistab õlgu, keerab end tihkemiini linasse ja vaatab suurisilmi murelikult, nagu tumedat oja tunnistav hirv.

„Mis meist küll saab?”

Kunstnik ja Diiler istuvad jälle kohvikus aktimaali takseerides.

„Peaaegu, peaaegu, aga vaat siit veel natuke, siit kohevamaks, siia veel rohkem roosat, ja vaata — siit kah natuke jumekamaks!” Klanitu õpetab, osutades mobiiltelefoni antenniga. Piiksuv plärin katkestab juhendamise.

„Kuulen, jajah, kümne minuti pärast olen kohal. Okei.” Diiler sööstab minekule, pillates käigult Sandrile: „Homme hommikul siis, viimane aeg!”

„Homme-homme,” osatab Sander ohtes, kougib pakist sigareti, süütab, puhub suitsu ja vaatab tänavale.

Taevast langeb räitsakaid nagu linnusulgi lõhkirebitud padjast, ponid kepslevad edasi-tagasi, vaateakendel sädeleb jõulukraam ning laiad lamedad klaasid peegeldavad seda sagimist üksteises.

•

Küllap on Jumal ennegi külmast kikkis nibudega alasti ja kananahas modelle näinud, aga harva on mõnda neist ümbritsenud kümned hubisevad küünlad, mis heidavad vaikusse kollakat valgust.

Ise villasesse mähkunud kunstnik sehkendab närviliselt tahvli kallal.

„Mul on nii külm,” võdistab Kati anuvalt.

Jõuetult langetab Sander käed, seisab hetke löödult longus, haarab pleedi ja läheb mässib selle ümber oma kalli Kati. Heidab temakese kõrvale, võtab kaissu. Üheks ovaaliks sulandunud küünlavalgus mängleb kahel kõrvuti palgel.

„Täna tuleb jõuluöö,” sosistab kunstnik.

„Jah, kallis.”

Sisemise aknaklaasi piimjal härmatisel sätendavad jäälilled.

•

Kohvikus sigaretti kiskudes ootab Sander Diilerit. Mees rüüpub kanget õlut, vaatab kärsitult kella, rimub suitsukontsu, tuhatoois lehkab seitse koni. Kunstnik trummeldab sõrmedega lauaplaadile, neelab klaasi tühjaks, võtab tahvli kaenlasse ja väljub tänavale.

Vanad talvesaapad lärtsuvad sopases sulalumes. Vastu astub kümneid hingi, mõni vaatab veidi üllatunult seda kummalist meest. Sandri sammude taktis kõikuv nägu on otsekui klaasistunud idee. Kuid tema idealismil puudub nimi, nagu paljude meelest pole ka Jumalal nägu ega tegu. Ja kui Jumal ongi, siis ta — jumala eest — on ju ükskõik kes, vahest tahabki ta olla selline, milline tahes. Kuigi Zoe ei taha üldsegi olla Jumal. Olgu peale, et üldises plaanis peetakse Jumala ilmumise võimalust igaks juhuks ikkagi tagataskus või loksutatakse siis mingiks pooliku teadvuse ettevõtmiseks.

Purjus kunstnik peatub Raekoja ees, koorib lahti maali, rebib rinnast taskust markeri ja sirgeldab paberile kahe ümmarguse nulliga numbri. Möödakäijad aeglustavad sammu, kuid ei peatu, vaid vaatavad silmanurgast justkui kerjust, vangutavad mõttes pead, mõni pobiseb midagi arvustades ning uudistajaid jääb kord-korralt vähemaks.

Sander tahab, et ei vahitaks teda, vaid pilti, kuid see on tühipaljas tahtmine. Zoe puhub kätele hingeauru, hõõrub peopesi, patsutab reisi,

tammub jalalt jalale, kõigub. Ent taltub viimaks, jäädes ainiti enda ette jõllitama.

Eemal särab elektriehtes suur jõulukuusk, mille ümber on lapsi, vanemaid inimesi ja mõni poni. Kunstnik taarub nagu puuslikuks kangestuv hüpnotiseeritu kuuse poole. Tema ees sädelevad tuled, kostab lõbusat melu, kusagilt kaigub kirikukella kiireid lööke, uus kaja ajab taga eelmist kuminat, hääled segunevad, värvilised tuled kaotavad teravuse ja sulanduvad üksteisesse. Viimaks hakkab kõik erepingeliselt virvendama, otsekui keema. Ja kunstnik Sander Zoe tõmbleb sillutisel, teda on tabanud näljaga teravdunud alkoholismist tingitud langetõvehoog. Aga Jumala eest, sellel platsil pole seitsetki inimest, kes niisugusest hoost midagi teada tahaks. Ei tea, kas Jumalgi tahaks?

•

Sander avab silmad, erk valgus vallutab aju nagu kargelt nõelav allikatulv. Rooskav vulin maheneb vaateks, pilk libiseb mööda valget lage, vajub palati seinale, jõuab kapi peale, kus seisab tema maal. Kunstnik naeratab vaeva välja ohates, käsi kobab voodi kõrval, leiab pakkepaberi ja pliatsi. Uks lükatakse lahti, lävel on noor ja kena hooldusõde puuviljakandikuga.

„Oi! Te juba joonistate. Aga see pole praegu hea. Olge nüüd rahulikult, puhake, puhake, täna on ju jõulupüha.“

Õde asetab puuviljadega kandiku haigevoodi kõrvale kapikesele, istub voodi äärelle, silub kitlit. Kunstniku jõupaber libiseb põrandale.

„No näete — siin on värsked ja ehtsad viljad. Te olete nii kahvatu, peate kosuma, rahunema, hinge tõmbama, lõdvestuma, eluks jõudu koguma.“

„Jõudu koguma,“ pomiseb Sander.

„Vaadake, siin on sidrun, selles on palju C-vitamiini ja kasulikke happeid ning mikroelemente. Siin aga banaan, mis ei koorma seedimist ja loob meeleolu. Ja siin kiivi, väga kasulik lõunamaa vili.“

„Kiivi, jah,“ tunnistab Sander.

„Aga ehk soovite hoopis mandariini, ka need on väga armsad.“ Õde asub koorima. Zoe tõmbab keelega üle huulte, õde hakkab innukalt mandariinitükke haigele suhu toppima. Mees mälub kuulekalt, mahl nõrgub huultelt habemetüükas lõuale.

„Sööge, sööge, see kõik on terviseks. Jõudu peab koguma ja rahulik olema ja ennekõike lõdvestuma. Nii. Veel üks tükike, ja veel üks, ja veel üks.“ Õde läheb näppude vahelt toites aina innukamaks. „No näete, juba tuleb puna palgele, varsti võite mind juba joonistada.“ Õde patsutab enesestmõistetavalt Sandrit põsele.

Zoe neelab lausa kuuldavalt, kõrisõlm jõnksatab.

„Aga nüüd võtame meloni. See on elevantide toit. Peate sööma palju magusat, see on ajule kasulik ja aitab mõtelda.“

Õde võtab suure lauanoa, koormatud pilguga Zoe vaatab äreval ilmel. Nuga käes, seisab õde hetke veidi nõutult ja kohe tuleb tal uus idee. „Meil tehakse ka tsonaalmassaaži. See on pikilihastele ja soontele väga kasulik, paneb vere käima ja lõdvestab üle keha. Te olete nii hea patsient, lausa priimus.“ Õde kisub Sandril pidžaamajaki üle pea, hakkab kaelasooni triikima ja meeleskohti hõõruma. Zoe mõmiseb, laseb silmad kinni, kujutleb.

Kaks palet teineteise ligi külmas ateljees, kõrval hubisevad küünlad. „Mis meist küll nii saab?“ küsib kumisev hääl.

Sander avab kergelt võpatades silmad.

„Sooh! Nüüd olete juba lausa rõõsk valmis. Õhtul peame kordama. Siis on lootust, et varsti välja pääsete. Doktor professor Kazakovišt ise ütles. Ega tänapäeval pikalt inimesi sees hoita, kuigi viibite vaestehaigla eriosakonnas — doktor professor Kazakovišt erastatud laboratooriumis. Doktor Kazakovišt on väga tuntud ja lugupeetud arst, nõutud ka välismaal, lausa Egiptuses endas. Muide, teiesugused kunstnikud meeldivad talle, oli väga õnnelik juhus, et professori assistendi kontaktisik juhtus eile teie õnnetuse ajal Raekoja platsil viibima... Mulle aga meeldib müstika, vabadus, kiirus, elurõõm...“ Hooldaja tõuseb minekule.

Sander jõllitab teda kui vasikas uut värvavat ja möögib: „Ja-a-a-a...“

„Ja armastus,“ lisab õde lävelt kelmika naeratuse saatel huuli torutades õhusuudluse.

„Ja, ja, ju...“ Zoe keel läheb sõlme ja ta kaotab teadvuse.

•

Kunstnik Sander Zoe istub vaestehaigla erilabori eratsoonis, Kazakovištši kabinetis nahkdiiivanil, nõjatudes mugavalt vastu pehmet seljatuge. Poolviltu tema kõrval räägib kuldses keskeas, meeldiv ja usaldusväärne, väga hoolitsetud habemega mees, kelle bariton kõlab vaimuarstliku sisendusjõuga.

„Mul oli väga hea meel teiega isiklikult tutvuda ja professionaalne rõõm ka selle üle, et te just minu eriuksuses kosusite. Tean teie nime juba mitu aastat ühe antikvaari kaudu, teie kunsti on asjatundjad ikka oma arutlustes maininud. Mäletan ühest söögisaalist teie natüürmorti, mis oli peaaegu sama ehtne kui külmlaua delikatessid.“

„Nüüd on juba ammu hoopis teistmoodi kunst tähelepanuvälja tõusnud. Igasuguseid voole ja Läänes ammu läbimängitud värki võetakse meil ikka veel kiirkursuse korras läbi. Ausalt öeldes ei tõmba need mind eriti,“ nendib Sander kuidagi surutult, ent mitte tõrjutult, pigem mingist trotsist. Tema selja taga seinal ripub akt puuviljadega.

„No pole viga, küll te uusi, tõelisi trende tabama hakkate. Olete alles kahekümne seitsme aastane ja teie hiilgeaeg on alles ees. Loodan, et kohtume riigi sünnipäevaks kavandatud suurnäitusel. Oleksin huvitatud teie ateljeesse kiikamisest, kui teil midagi selle vastu pole. Palun — siin on mu koordinaadid, helistage millal tahes, lepime külaskäigu asjus kokku.“

Teie konservatiivne laad võiks siinse labori interjööri esteetilise jõuga täiendada." Kazakovitš ulatab oma nimekaardi.

Zoe kohmitseb märkmikku, et oma andmeid kirjutada, kuid Kazakovitš katkestab teda joviaalselt käele patsutades. „Olge nüüd, olge nüüd, võtke minuga ise kontakti, lepime siis kokku..." Professor vilksab pilgu käekellale: „Kuigi mul on iga päev ja kogu aeg tohutult kiire."

Zoe mõistab vihjet ja tõuseb lahkuma. „Ma väga tänan teid hoolitsuse ja tähelepanu eest, kohe ei teagi, kuidas ja millega teid tänada..."

„Olge nüüd, olge nüüd, küll kõik laabub, kosuge ja helistage millalgi." Doktor surub raputades kolm sekundit kunstniku kätt.

•

Zoe siseneb hoogsalt seletava kuraator Neomehega oma ateljeesse. Käigu pealt palitut eest lahti kiskudes räntsatab Neomees tugitooli, viskab jala üle põlve ja muudkui seletab.

„Vaata! See aeg, mil sa oma koloriidi ja kompositsiooniga laineid löid, on jäädavalt seljataga. Maal võib ju jälle aastakese inn olla, aga enam ei saa ainult vana dino seljas õõtsuda. Silmaklappidega mööda kulunud rada joostes oled nagu pime loom, kes tiirutab surnud ringis. Ajudega publik on sellest tüdinud, kuigi lubjastunud tudid võivad sulle laupäeviti plaksutamas käia. Ja üleüldse kõik see video ja neti värk on ka juba museaalseks kopituseks muutumas. Vähemalt minu jaoks." Neomees läidab sigareti ja võdistab õlgu. „Huh, kõle on sul siin."

Sander valab punast veini klaasidesse, asjasse pühendunud rüüpad.

„Päris hea argentiina vein, kindel karjakaup, mis alati peale läheb, tiražeeritud ja ebaoriginaalne küll, aga see-eest massi poolt alati nõutud. Siin ongi võimalus edasi minna. Tabades fookusse tõstetud perifeeriat, eelkõige Kolmanda Maa maailma neokolonialismi trende, võid mingi pooleaastase faasinihkega nende järellaineis loovida, aga samas peame nüüd kiirendatud korras oma rahvusliku säsi eksponeeritavaks timmima. Seejuures, pane eriti tähele, just sotsiaalpoliitiliste konvulsioonidele rõhuma ja vajaduse korral neid kas või demonstriivselt produtseerima." Neomees rüüpad ja tõstab sõrme. „Kinni on jooksnud ja urgitsevad oma estetiseeritavas perses need, kes seda paljuski verevaest Lääne jama on kopeerinud. Sest rahvuslik pinnas on nõrk ja eestlane poliitiliselt taltsas lammas, loomloll loid mäletsev tõbras." Neomees rüüpad, tõmbab kopsud õhku täis ja tõstab tähendustiinelt sõrme. „Vaata, mees, ma olen nüüd eelseisva näituse kuraator ja valin eelkõige poliitiliselt pinget pakkuvaid töid. Ülem- ja alamkihtide teravalt vastanduv mängumaa on juba ammu olemas, labane sotsiaalne tellimus ronib uksest-aknast sisse, triviaalne teooria haigutab ammu ees, aga selle kunstiliselt produktiivseid täitjaid ei ole. Vahest ainult Pärnus veel juletakse midagi teha."

Sõnad siblivad Zoe ajus nagu vaglad hapuks läinud liha kallal.

„Muideks, polegi vaja nii näpugaajavalt oma rahvuslikus võtmes pusi-

da, hoopis tähtsam on isikupärase tunnetusega sekkuda kaasaegsetesse üleilmsetesse protsessidesse, miks mitte just Euroopa Liitu, NATO-t, USA-d ja nii edasi pilastada, sest Toompea oma oinaid julgeb iga ajakirjanikunolk juba ammu näkku nikkuda. Eliidi siidiseid tasalülitusi ja röpaseid ülepeatehinguid tuleb halastamatult dekonstrueerida, ühiskonna motoorsed isikud omavahel kaklema ässitada. Alati müüvad ka juudid ja holokaust, veel paremini aga rassism ja pedofiilia." Neomees puhub dotseerivalt suitsu. „Mees, pane tähele! Mul on tulemas soodus aeg üks täht kohapeal särama lüüa ja rahvusvahelisse taustsüsteemi sisestada.”

Zoe topib puid ja ajalehti raudahju, süütab. Leegid loivad ahjusuus, suitsutoru suubub soemüüri lõhutud auku. „Pagana keeruline värk. Ei kujuta ette, kuidas see asi praktiliselt välja võiks näha, millist vormi kujutada, õhku ei saa ju saali välja panna.” Sander laiutab käsi.

„Jälle see saali, saali! Mis kuradi saalist te enam mäagite! Õhk on sealt juba ammu ära müüdud, laibad dekoratsiooniks broneeritud ja nii edasi. Aga kunst, mees, raiu see omale selgelt kõrvade vahele! — elus kunst on ammu saalidest sääred teinud. Aeg on tänavale minna, labidaga äsada, loožis lösutavale ministrijurakale kaheraudsest dublee ära panna.” Justkui kuulipritsist täksib Neomehe sõnatulv Zoe kõrvu.

„Aga see on ju kuritegu! Inimese tapmine, Jumala tahte vastane akt, õigus mõistab sind eluks ajaks vangis.”

„Häh, ega sa siis nii väga absoluutselt tapma ei pea. Põrutad jämesoolaga, euroliitliku mõõdukusega, kvaliteetse „Merisuolaga”, et ka sinu järeltulijad kätt võiksid proovida. Noh, istud aastakest poolteist — mul on kõik järele uuritud ja kogu kontsept ideoloogiliselt läbi töötatud. Istud oma aastakese-poolteist ära üksikkambri mõtet viljastavates tingimustes ja tuled välja. Aga nimi on juba raudselt sisse töötatud ja...”

„Ei-ei-ei...”

„Oota'nd, ära sügele, las ma räägin... Sinu kunstnikunimi on materialiseeritud kas või elektroonilistes võngetes, see evib kontekstuaalsust, genereerivat avardumist, tähenduste paljusust, kuid praktiliselt kompaktset struktuuri, kuigi vorm võib olla pidevas liikumises ja üleminekutes. Tähtis on tähendusvälja mitmekesisus ja selle avarus, interdistsiplinaarsed seosed ja dialoogide temaatiline paljusus. Teoreetiliselt on asi selge, kuid praktiliselt ei suuda meil veel keegi seda Euroopasse läbimurdeks vajaliku efektiga rakendada. On kolm-neli nime, kes aeg-ajalt välismaal tähelepanuks kerkivad, kuid mujal maailmas on neid tuhandeid ja see tõusmine-vajumine on pidev protsess, kus valitseb halastamatu konkurents.”

„Segane lugu jah.” Sander sügab kukalt.

„Vaata nüüd,” — Neomees rüütab — „sul on kuldne vormitunnetus, kui sa suudad läbi isikupärase prisma uut ainet ja avatud maailma kosmopolitismi integreerida, siis võid vägagi tõsiseks tegijaks tõstatuda. Oluline on aegade dialoog. Ega vanu voole maksa seepärast kohe jäädavalt üle parda heita, ka neid tuleb töödelda, tsiteerida, sünteesida, vundamen-

dina ära kasutada, et siis järsku hoopis kuratlikult uus – see raskesti leitav uus – selle vana töömehe prügimäe harjal paukuma lüüa.”

„Aga ma tahan hoopis jumalikku kunsti teha, mitte kuratlikku.”

„Phäh, tola, kogu kaasaegse kunsti jõud on ju ainult kuradist! Mingit õiget jumalikku kunsti kui sellist pole enam kusagil olemas. On ainult jumalik tühjus nagu hullumaja valge sein.”

Neomees tõuseb, haarab nagist palitu, pilk jääb aktimaalile pidama. Neomees muigab ja osutab.

„Vormi poolest mahlakas amps ju küll, aga sellise igandi jaoks mul aastanäituse saalides enam ruumi pole. Esteetika on tarbekunsti relikv, parimal juhul vesiliku saba, mille peale avangardne kuraator õieti aevastadagi ei viitsi. Ja siin ei päästa ka tutvused.” Hapuka irvega laiutab Neomees käsi. „Loodan, et sa suudad aastapäevanäitusele ikka millegi pöördeliselt uuega tulla. Osta jämedat meresoola, valmistu avamiseks, Gorjuki käest saad kärbiku. Nägudeni siis. Ja tõmba traati, kui kuraatori ideed nokkima hakkad. Aga muidu – suu kinni!”

„Nägemiseni.”

Neomees lehvib minema, uks mürtsatab. Irvakil malmluugi vahelt miilab raudahju kolle. Tuli tantsiskleb, väreleb, ja sulandub Zoe silmadesse.

•

Zoe ateljee seintele toetuvate lõuendite tagaküljed on tolmuga kaetud, jalus vedeleb igasugust tráni, laest ripub ahelaid, kette ja ööpotte. Kunstnik istub laua ääres toolil, tema kõrval lehkab plekkvann roheka vee ja taimestikuga. Juhtmed viivad anumast üles laua peale arvutisse, kuvar virvendab. Otsingulise innuga manipuleerib Sander klaviatuuril, kuid ei saa pilti ette. Tuleb Kati ja jääb imestunult seisma.

„Mis asja sina siin teed!?”

„Kammin alateadvust. Tead, vesi on hinge element, egas ma siia ookeani kohale saa tassida. Pagan võtaks! Kuidagi ei saa karakteristikuid ette, kindlasti on viga ühenduses, aga mitte põhimõttes.”

Sander mässab juhtmetega, kahmab katalüsaatoreid lisada, sisestab arvutisse uue ketta. Kuvar näitab hetkeks mingit riburida ja kaosest plinkivaid numbreid. „On vaja tagasi tungida inimese ürgjuurtesse, algaegade hämarusse, esimese orgaanilise rakuni, taastada keevalise ürgookeani viskoossus, elektriline ekvivalent, temperatuur, leida keemiline adekvaat,” seletab Sander põlevi silmi. „Tead!” sosistab ta pühaliku saladuse, „minu kaugeimaks eesmärgiks on jõuda Suure Paugu eelsesse situatsiooni, kujutada seda, kuidas kõik kolmteist miljarid aastat tagasi alguse sai.” Kunstniku pale õhetab uhkusest.

Kati vaatab teda uuriva armsusega, silitab juukseid. „Kuule, Sander! Ega sa jälle liiga palju õlut ole joonud? Sa ju tead, kallid, et üle kahe pudeli on sulle kahjulik.”

„Pole juba mitu nädalat tilkagi võtnud. Vannun! Peale Neomehe käiku pole suud õlleseks enam teinud. Ja ausalt öelda ei tahagi nagu enam. Saaks ainult kuidagi ookeani taha tungida. Mis sellest hilisest viinast siin enam.” Sander lööb käega.

„Tubli poiss.” Kati istub Sandrile sülle, nad kallistavad.

Aga leek ahjus on kustunud, Kati võdistab õlgu, kõnnib ahju juurde, soojendab käsi. Sander vaatab teda ja kunstnikus plahvatab mõte.

„Tead, Kati, mul tuli hiilgav idee!”

Mees kargab püsti, sööstab ahju juurde, žestikuleerib ägedalt ja seletab. Kati raputab pead, katab näo kätega. Kuid Sander ei jäta jonnki, suu ja käed liiguvad.

Tume ahjusuu haigutab tühjalt kui hingetu maja ungas.

•

Kunstihoone ette manööverdab kaubabuss, Sander ja sohver tõstavad raske kasti kongist välja ja hakkavad seda majja tassima. Jukerdavad, aga mahuvad ikkagi uksest sisse.

Hoone suured klaasid, mille taga neelatakse õlut ja kupitakse suitsu, peegeldavad puid, taevast, liuglevat kajakat ja risti kirikul.

•

Riigilipud lehvivad ridamisi tänaval, ka Kunstihoone on pidurüüs. Loosung annab aimu sees ootavast, riigi sünnipäeva taibatakse ka kunstinäitusega tähistada. Külastaja pilk libiseb üle saaliseinte, millele on isegi üht-teist riputatud, aga valdavalt täidavad ruumi kummalised objektid: hunnikus traadid, kooslused ja masinad... pimedatest latritest kostavad karjed, videolinadel virvendavad kummalised kogud.

Väike parv kunstiinimesi seisab tihedalt koos. Kazakovitši labori hooldusõde hoiab kummalisi taime moodsi natakaid, Neomees seisab üleni liibuvast nahas nagu põrguinglite brigadir. Saal sumiseb.

Prillidega emand Kits hakkab pidama vaevakuuldavat kõnet: „...suurepärase ülevaate ja huvitava läbilõike meie elavate klassikute ja noorte annete uuemast loomingust. See on uue aastatuhande alguse intensiivsete ideede hiilgav, peenenenud maitsetes materialiseeritud paraad, millel on prohvetlik, ajalugu eksistentsiaalselt tagasihõlmav tähendus. Ja nüüd, täna, just praegu on kätte jõudnud see pidulik hetk, mil mul on au, õnn, rõõm ja kohustus paluda avada see kauaoodatud juubelinäitus.” Emand Kits teeb suurejoonelise žesti.

Suusataval kõnnakul eendub üks kikkhabemega kultuuripoliitik, Sandri arvates vist minister ise, kellega ujub kaasa 147-kilone, kümnete ehetega ja lahmaka sariga ületõmmatud madam, vist linnapea. Lausutakse, aga Zoe ei saa millestki aru. Koos linti hoides nükitsevad kikkhabe ja

madam kahekesi seda läbi lõigata. Kaamerad sähvivad, lindist lendavad kui voolikust välja sünteetilised termiitmesilased, kes kiiskavad neonist ja lendlevad „Mõökade tantsu” saatel klaasist lae alla.

Karjutakse „Braavo!” ja õhatakse „Fantastiline!” Külalised haaravad pokaale, hargnevad saalidesse, hakkavad väljapanekut lähemalt uudistama.

Raudahju otsas istub ihualasti Kati, põlved konksus lõua all, käed ümber säärte. Koldes miilab ehtne lõke, toru viib aknast välja. Natüürmort aktiga on ahjusuust poolenisti väljas. Maal põleb aeglaselt, kuid silmanähtavalt. Kolmejalgne buržuika toetub plekkvanni põhjale, mida katab paras veekiht. Rohekest veest viivad juhtmed arvutisse, kuvaril mängib veedalune pilt taimedest, tigudest, õõsussidest, vähkidest ja muudest triiase aegkonna tähtedest. Teisel kuvaril vahelduvad keemiatähiste C, H, O, N, Ca, Cl, Na ja muud keerulised kombinatsioonid koos mateemaatiliste valemitega. Installatsioon kannab nime „Ookeanist sündinud”, kostab rannikul murduvate lainete kohinat.

„Vapustav!”

„Geniaalne!”

„Sügav!”

„Julge!”

Üllatunud ja ositi rabatud külalised jagavad poolihääli siirast tunnustust. Eemal seina ääres piidleb lotendavas kampsunis kunstnik Zoe. Närveldav Sander tunneb, et pilt hakkab silme eest kaduma. Üle mõistuse pingutades sunnib ta end siiski rahulikuks ja läheb haarab kümnete veinipokaalide kõrvalt pudeli mineraalvett.

•

Sander ja Kati kõlksutavad kokku pokaale punase veiniga, kunstniku ateljee särab täistuledes.

„Uuh, kui väsitav täna oli. Käis sadu ja sadu inimesi, muudkui vahtisid siit ja sealt. Ja nõnda kaks tundi järjest. Aga ma olen su üle nii õnnelik,” õhkab temake. Nad mekivad veini ja embavad. Kati astub köögipoolele. „Panen hõögveinile veel tuld alla.”

„Pane aga pane!”

Üle hulga aja võtabki gaasipliit tuld. Sander ja Kati liibuvad jälle püstijalu embusse, üritavad tantsuliigutusi, neid katkestab uksekell.

„Pagan võtaks! Kes see siis veel on?”

Sisse tormab elevil Neomees.

„Hoi, vanapoiss! Oi, pardon, preili. Mul on su üle suur heameel. Lõpuks ometi tabasid trendi. Tulin alles täna hommikul erilennukiga Amsterdamist ja jõudsin õhtul ka oma kureeritud aastapäevanäituselt läbi joosta.” Neomees haarab pokaali ja rüügab. „No terviseks. Tead, isegi Amsterdamis võiksid sa selle „Ookeanist sündinuga” saali pääseda, kuigi seal on sihukesi asju juba kümneid ja kümneid ees. Aga pole viga, siin oled sa

ikkagi esirinnas. Ja mis peamine — Kazakovitš ostab ju selle installatsiooni ära! Mis näitab, et ka seni ostetamatuks arvatud *non profit* voolu võib teenima panna. Igatahes galeristid peavad seda trendi nüüd noteerima hakkama.”

„Lubas osta jah, leppisime järgmiseks nädalaks kokku, siis tuleb tal kodus üks fämili paati, nagu öeldakse,” kinnitab Sander kerge uhkuseooga. „Andis avanssigi ette. Mul oli siin vahepeal juba päris jää majas.”

„Tead, mees, selle Kazakovitši fämili paatini on aega. Enne seda, selle nädala lõpul avatakse...” Neomees kukub jälle pokaaliga vehkides oma ideed seletama.

„Ei, ei,” tõrjub Sander, „seda ministrit ma küll kirbule ei võta.” Sander üritab midagi Neomehele selgitada, kuid too žestikuleerib sama ägedalt vastu.

„Ei, ei, mul on kõik räägitud, Kazakovitšiga telefonitsi kokku lepitud, kuraator Kits ära räägitud ja EKP grupiga eelnevalt kooskõlastatud. Kõik seisab vaid sinu nõusoleku taga. Üheks ööks võtame maha, hommikuks on jälle kõik okei, nii et ükski koer ei haugatagi. Sul pole omal vaja käsigi taskust välja võtta, kõik korraldatakse nagu õlitatult, pool tundi auditiivse efektiga eksplosiivsust ja asi klatt. Ütle ainult oma „jah” ja kõik läheb ludinal,” vuristab Neomees.

Sander sügab põske.

„Tjah, nojah, aga —” Ta vaatab küsivalt Kati poole.

„Ei mingeid agasid, see on läbimurdeline moment. Nende konservatiivsuse suletud sfääri pole mitte keegi kunagi varem sellise suunaga sisse suutnud tungida. Isegi kinniste klubide magamistubadesse mitte. Ning nüüd nad lausa ise otsisid, juhatuse esimees on mul vana tuttav, mis siis, et põgusalt. Ja muuseas, pappi tuleb selle pooltunnikese eest... mitte vähem, kui Kazakovitš pakub,” viskab Neomees õnge õhku ja vahib oodates magusalt, õlise irvega.

Sander sügab põske ega kosta midagi.

„No mis sa, mees, sügad end kogu aeg, ega sa aidsihaige ole. Pärast seda diili võid oma riista kullaga üle kallata. Mulle annad vaid kakskümmend viis protsenti vahendustasu ja asi ants. Ameerikas võtavad galeriid viiskümmend ja kunstnik kargab ikka rõõmust lakke oma ajud välja. Sina aga muudkui sügad end siin, nagu oleksid juba Picasso või Warhol valmis.”

Kati noogutab Sandrile nõusoleku märgiks.

„No olgu, ise korraldad transpordi ja muu.” Sander lööb Neomehega käed.

„Asi seda piskut korraldada, kui terve Toompea võiks ajaviiteks sisse pakkida. Ainult need kuramuse poliitnahad seal... Sitta kah.” Neomees lööb käega, kuid rüütab töövõidu pälvinu ilmel. „Ah soo!” ärkab ta samas oma mõttekombinatorikast. „Kas sul, mees, midagi sinna avamisele üldse selga kah on panna? Kunstihoones kõlbbab, aga nende ripendustega langed sa sealses uusmodernsuses liialt mallist välja. Oleks vaja kiiresti midagi eksklusiivset kokku traageldada. Muuseas, Nuudel ajab selle asja

üks-kaks-kolm joonde. Annan talle vastava korralduse, homme kell neli mine kohale. Aga hoia silmad lahti, tead küll ju, mis värvi mees see Nuudel meil on." Irvitav Neomees asutab lahkuma.

Sander läheneb Katile, nende palged küsivad vastamisi ilmet vahe-tades hinge järele. Kusagil on vist ka keegi, kes küsib Jumala järele, aga mitte keegi ei tunne teda.

•

Sander seisab Nuudli paljude peeglitega kaetud õmblusateljees. Peeaegu kiilaks põetud rohekas-oranži kupliga Nuudel keksleb, mõõdulint käes, ümber Sandri nagu harakas ümber solgiaugu. Ühes kõrvas on Nuudliil kuldrõngas ja teises kaks, ninas briljant ning seljas roosa vest. Jalas mustad nahksed püksid ja terava ninaga kauboisapad.

„Oleks hea jah, kui ma saaksin naturaalselt vormi lähemalt tunnetada, mõõtu olen ma harjunud võtma millimeetri täpsusega." Nuudel keksleb.

Sander laseb narmendavad, ajast ja arust teksad põrandale langeda, seisab lotendavate bokserite väel.

„Ülalt kah vabamaks." Nuudel tahab puudutada.

Sander tõmbab kampsuni ühes T-särgiga üle pea, seisab päris paljalt keset õmblustuba. Nuudel hakkab liiga silitavalt, aegaviitvalt ja üksipulgi mõõtu võtma. Tema vasaku käe väikeses sõrmes on musta kiviga kullast klotser. Nuudel askeldab juba Sandri kannikaid ja reisi mõõtes ning paneb kõik kirja, kontrollib ja korrigeerib rahulolevalt. Laskub madalamale. Sander, kes end millestki häirida ei lase, seisab narmendavais villastes sokkides, mis näivad pärinevat XIX sajandi lõpu Hiiumaalt. Nuudel nuhutab ja ta nägu kisub hapukalt krimpsu, kuid käed võtavad kiirustades sääre ümbermõõdu. Disainer ise paistab siiski oma plaanis taltuvat.

„Noh, üldjoontes saime korda. Homme samal ajal teeme esimese proovi. Neomees lubas ka vaatama tulla."

„Aitäh. Eks homme siis näeme."

Jumal võiks olla laisk ja ignorant, aga võtab vist Nuudli ikka kusagil arvele.

•

Modernse hoone fassaad läigib peegelklaasist, metallist ja ahhaadist, ülal taeva all seisavad suured tähed EKP, all avanevad sisenejate ees automaatselt ukсед. Keset lagedat ja laia marmorpõrandat seisab üksik kuhi, mis on kaetud valge linaga. Kildkond lipsuga härrasmehi, kes kannavad kõik kalleid ülikondi, seisab poolkaares ümber kuhja. Daamid nende kõrval kannavad veel kallimaid kleite ja ehteid. Nende hulgas seisab kohmetu kunstnik Sander Zoe, seljas mingi hõbedane redingot *à la* Nuud-

del. Kõrgseltskond hoiab käes pokaale ehtsa šampanjaga ja kuulab silmi vidutades klassikalise viiulimuusika, vist Mozarti või Vivaldi taustal kõneleja teksti, mida loeb energiline prillidega pangaisand.

„...ning täna tutvustame siin eelavamise korras, valitud ja väga austatud seltskonna juuresviibimisel põgusalt finantsinstitutsiooni, mis viib meid otselennul XXI sajandi teise veerandisse. Elektroonilise Kiirenduse Pank ehk EKP tuleb turule ajal, mil kõik panganduse nišid näivad olevat pilgeni täis; tuleb turule ajal, mil halastamatus konkurentsis ei paista kohta enam ühelegi uuele pangale. Kuid maailma kõrgtehnoloogia kõige kaasaegsemale ja õigust öelda juba tulevikukommunikatsioonile panust tehes me suutsime koos oma Londoni partneriga leida ainulaadse tee — tee, mis oma miljonite liinide paljususes ulatub läbi satelliitide igasse maailma punkti. Suutsime rajada originaalse ja polüfunktsionaalse kanali, mis hoiab oma *absolut-on-line* süsteemiga kuuma kätt kogu finantsmaailma pulsil, ja minugipärast, kas või kosmosel endal.”

Sander kuulab tähelepanelikult.

„See on pangandus, mille ees kahvatab isegi internet, ja see on Šveitsi kaljudest turvalisem moodus, mida ei halva võimsamadki elektroonilised kahurid ega kardetud aastanumber 2004; see on pangandus, mille miljardid kihutavad valguse kiirusel elektroonilises olekus iga hetk läbi meie kehade; see on ülim virtuaalsus, mis on samas ometi üdini reaalne.” Pangaisand on oma pateetikast lausa joovastuses. Koorekiht kuulab tõsisel ilmel.

„Ja täna, selle ajastute ja materjalide kohtumise ja sünteesi märgiks, me avame valitud seltskonna juuresviibimisel ühe käegakatsutava ja ometi nii immateriaalse kunstilise objekti, mis sümboliseerib inimese igikestvust, tema aju, südame ja hinge sügavat ajalugu.”

Kaks frakkides teenrit astuvad ette ja tõmbavad kuhjal lina pealt. Keset suurt ja laia marmorpõrandat seisab malmist buržuika, millel kõssitab Kati, põlved lõua all, käed ümber sääрте. Elektroonika ja pildid kuvareil on põhimõtteliselt samad mis Kunstihooneski, ainult natüürmordiga akt on ahjusuust kadunud ja seal vubiseb nüüd juba kunsttuli.

Puhkeb väike aplaus, digiseebikad sähvivad, pokaalid kõlksatavad, sumin heljub üle marmori. Kõneleja lööb kunstnik Sandriga sõbralikult kokku, nende ümber koguneb igasuguseid kaubandus-majanduslikke tegelasi. Ja Jumal võiks suvatseda ka nende üle oma arveraamatus rida pidada.

•

Sander ja Kati askeldavad ateljees.

„Sander, ma olen sellest alasti ahju otsas kükitamisest väga väsinud.” Kati tõstab kunstniku villased sokilahmakad ja muud kaltsud uhiuude pesumasinasse. „Mitu nädalat järjest iga päev ahju peal istuda — vahel lööb sellest siibri nii ette, et pilt hakkab virvendama... Aga kunst nõuab

muidugi, et end toodaks tema altarile,” lisab Kati ohatas ja lülitab masina tööle. „Olen mitu nädalat koolist puudunud, arvestusi tuksi keeranud ja semestri õppemaksu vist liiva lasknud.”

Masin suriseb.

„Pole viga, kullakene, küll kõik laabub, kujuneb sujuvaks. Kazakovitš aitab meid, tulevik pole enam tume. Näe — masin peseb juba ise!” lohutab Sander Kati õlga mudides. Aga nad ei teagi, et mitmete täppisteadlaste arvates olevat viimase aja Jumala meeliskodu kodumasinatate elektron-skeemides.

•

Suure uhke eramaja — mitte just lossi, aga villa ees kindlasti — seisab limusiini moodi pikemat sorti sõidumasin. Trepil passib must punaste silmadega kahtlustav dogivolask. Hallis köeb gneisskamin, seintel ripub maastikumaale, mööbel on minimaalne, kuid massiivne; basseini purskab ludisev juga, heljub igavese Mozarti elurõõmus helidevulin. Kati kōs-sitab alasti raudahjul, milles pole enam tuld ega küünita sealt välja ka arvutiparki. On vaid alasti naine ja alasti ahi.

Ent doktor Kazakovitš ja kunstnik Sander Zoe istuvad suurel nahk-diivanil, käes veiniklaasid. Eemal seisab valgete kinnastega baaridaam.

„Mul on väga hea meel osta teie tαιest, milles on sūgavust ja vormi, universaalsust ja individuaalsust, elurõõmu ja perspektiivi, mūstikat ja metastaatikat, peripeetiat ja konversatsiooni, transtsendentaalsust ja substituuti...”

Sander peaaegu juba näeb värvilisi rõngaid, professori sametine bariton masseerib tema trumminahku ja imbub ajude vahele.

„Olen siiralt liigutatud. Edu ja hiilgavate ideede jätku teile.” Kazakovitš tõstab pokaali. „Aitāh heade sõnade eest.” Zoe virgub.

Nad lõõvad pokaalid kokku ja rūūpavad, suunavad pilgu ahjupealsele.

Kūllap vahest on jumalikkust juba ka seal, kus miski alles võiks hakata olemas olema.

•

Sander ja Kati askeldavad ateljees, Kati suskab kaks broilerikoiba uude mikrouuni.

„Sander, ma hakkan selle kunstiga iseennast kaotama, kusagile eba-määrasusse välja kukkuma. Loengutel käimine on täiesti laokile jäänud, kevadised eksamid on ukse ees, pea tūhi ja jalad ahju peal kūkitamisest kangeks jäänud kui podagrahaigel eidel.”

Sander sūgab kukalt ja lohutab: „Pole viga, kallis, küll kõik laabub ja jälle endiselt korda saab.”

„Endiselt, endiselt,“ osatab Kati omaette.
 Ei tea, kas Jumalat üldse alati vaja lähebki?

•

Sander väljub Kunstihoonest ja näeb, kuidas limusiin platsile keerab. Kazakovitš lükkab tagumise ukse lahti ja miniseelikus Kati istub naeratavana luksusaautosse, mis võtab urahtades paigalt, justkui kõhiks vahtiva Sandri peale.

Sander on häiritud, segaduses, tahab nagu midagi järele hõigata, ent neelab jõuetult oma sõnad.

Täiesti purjus Neomees vaarub kunstiklubist, pintsakuhõlmad valla, vehib mapiga: „Hei, vanapoiss! Noh, kuidas käbarad käivad. Ehee! Kuum kunst hakkab naa käest libisema, taies maha jahtuma või mis. Pole viga, küll ma sulle uued liinid ette annan. Tead, mu nina püüab neid lausa tuulest. Lae aga kärbik meresoola täis ja võta teisel rõdul plats sisse. Eest ära, jumalad!“ Neomees sihhib ähvardades käega kiriku risti ja tuiab paar sammu edasi, kuid võtab siis hoo maha.

Sander põrmitseb Neomeest nagu tuumaseenest kiiritatud prussakat.

„Häh! Kui aus olla, siis kogu see värk on üks tühja tuule tallamine, absoluutselt mõttetu nämmutamine. Tähtis on hoopis protsess, elu ise oma eheduses — mäng kui selline, nagu juba vana türbel Huizinga märkis. Igasugune ideoloogia läheb varem või hiljem ajudes pasaks hapnema, kui sa end pidevalt värskete vooludega ei tuuluta. Tead, mees, ma võin neid ideid ja kas või trende iga päev kümnete kaupa siinsamas lendu lasta. Ainult,“ — Neomees tõstab vandeseltslikult sõrme — „väikest seltskondlikku katalüüsi on vaja. Tänapäeval ilma suhtlemiseta enam ei saa. Ega sa sambapühak ega Cézanne ole, et kõik üksi valmis teed. Alkeemia aeg on prügimäel, aga just sealt korjatakse vanad roostevabad vedrud uuesti üles ja timmitakse värskeks pauguks vinna.“

Sander kergitab kulmu.

„Muuseas, täna õhtul on professor Nepali heinamaal kunstirahva suur seltskondlik länd-aat-äkšen — oluline kokkutulek, kus kaardistatakse uued sisetrendid ja määratakse tegijad. Sa, mees, oled sinna üpriski oodatud sell. On veini ja naisi ja tolasid ja lõõtsapilli... Sa ju tead, et täna on jaanilaupäev — ühesõnaga tõeline, rituaalne ja rahvuslooline vaimuprotsessioon, kus maksavad eelkõige ajud.“ Neomees koputab uhkustavalt omale laubale, kraaksatab „hei, takso!“ ja tuiab minema.

Sander longib läbi linna, suundub agulisse, läntsib mööda tänavaid. Lontis riigilipud ripuvad ridamisi leitsakus.

Miks ei võiks just jaanipäeval lennelda rohkem jumalaid kui kärbseid?

•

Sander tatsab mahajäetud prügimäel jäätmekuhilate vahel, rüüpub pudelist ja songib laga. Raipekajakad kiljuvad, praht krabiseb, kirbe suits tungib silmi. Ent üle kõige sirab ikka veel päike. All selle ülimumse vedeleb igasugust träni, millest Sander vist otsib Neomehe viidatud „vedrusid“, viimaks peatubki pilk millelgi tuttavalt. Malmist raudahi vedeleb kültsi sodis, kõverate jalgade küljes tema maalitud, kuid pooleldi põlenud natüürmordi natakad.

Justkui löögi näkku saanud Sander suleb silmad.

•

Mõmisev doktor Kazakovitš püherdab itsitava Katiga laias voodis. Klaaslaual troonib vaagen, sellel kõrgub hiiglaslik puuviljakuhi. Helesinised siidkardinad mänglevad õhtutuules, päike kuldab tsiviliseeritud tantsu, mida saadavad meditatiivsed helindid. Seinal ripub Sander Zoe maalitud akt oma kallimast.

Jumal olevat eelkõige armastus ja andeksand.

•

Kunstnik Sander Zoe longib surnuaias, astub kui kuutõbine ristide ja hauaplaatide vahel, varjud mänglevad kalmudel ja jalgradadel. Kaev ja kastekannud on roostes, üks purunenud vaas upakil. Värskel hauakünkal närbuvad lilled, vana telliskabeli kõrval on marmorristid puruks peksitud. Kell lööb väravatornis talitust. Miskipärast arvab rahvas, et just siia võib Jumalal mingit asja olla. Aga Jumal pole parlament, kes rahva arvamuse järgimist püüab näidelda.

•

Higist leemendava näoga Kazakovitš, ühes käes piits ja teises fallos, rabab pooleldi juba seotud Katit — sado-masolik tõuklemine, karjed. Viimaks pääseb naine kuidagi lahti ja tormab villast välja. Kazakovitš neab põlvili ahastades, selles on traagikatki.

Üldiselt arvatakse, et Jumal poleks Kuradita eriti keegi.

•

Enne loojangut jõuab Sander kunstnike, kuraatorite ja galeristide vabaõhupeole, kus valitseb lustakas kaos. Seltskond on ülimalt jaburas tujus,

suur laud segamini, palju taldrikuid ja pudeleid, mitmed paarid väitlevad joojate innukusega, mõni lällab omapäi. Sandrit ei pane enam keegi tähele.

Professor Nepali heinamaal süüdatakse suur jaanituli. Keegi sagraipäine vanake, suits viltu suus, tõmbab lõõtsa. Tantsitakse, keegi kiljub, rahvalik melu, lämisedes imetakse õlut ja veini, Neomehe mokad läigivad lõherasvast.

„Nüüd läks!”

Suurele vabaõhukraanile projitseeritakse videopilt, mis kujutab läbisegi kuhjatud aparate — arvutid, telerid, kuvarid, printerid, skannerid ja muud masinad plingivad ja surisevad nagu solvatud siilipesa. Kaootiliselt funktsioneeriv konglomeraat paistab ilmutavat justkui palavikulist elutahet. Kostavad hüüded: „See on uue aja kunst, uus paradigma! Elagu kõikeõgiv neopostmodernism! Eee-laa-guuu! Eee-laa-guuu!”

Läbi põõsaste tungib lõhkirebitud kleidiga, kriimuline ja närvis Kati.

Sander läheb jaanikule. Läheneb tulele nagu jõulude ajal kuusele. Tuli kaotab teravuse, paisub, väreleb, tõmbleb. Tundub, et tulle suubuv Sander põleb oma tõvekrampides rappudes. Kati ahastab, käed laiali, kuni lällav melu ta pimedusse matab.

Ja ao ajal suitseb lõkkeasemel mõni ront või mustunud kännutomp — justkui Sandri jäänuk. Aga Zoe ajab hoopis põõsa all okseloigus silmad lahti, hõõrub nägu. Pilk libiseb üle lähimaastiku, kus lamavad siin-seal igasugustes veidrates poosides tegelased: Diiler, Neomees, kuraator Kits, Nuudel, Kazakovitši hooldusõde, kunstirahvast, 147-kilone madam... Tuulepuhang veeretab kergemat prügi.

Sander tõuseb jalule, sammub veidi vaarudes otse üle lõkkeaseme, lahinguväljast eemale. Ees laiub roheline heinamaa, silmapiiril tõstab punane Päike lauba. Sander astub aeglaselt kahanedes otse päikesesse. Kati jookseb talle järele, kaks inimest kaovad punasesse taevatulle.

Eialgu võikski just Päike olla Jumal; eks pärast paista, mis edasi saab.

•

Tema pealesööstev pilk näeb kätt, mis suunab pintsli lõuendile. Fookuse eemaldudes võib näha innuga töösse süvenenud kunstnik Sander Zoed. Rohelisel asjal, keset kollaseid võililli lamab alasti Kati, palgel ebamaiselt õnnis naeratus, mida üleemeeliseks keskendunud kunstnik iga hinna eest jäädvustada püüab.

Ja Jumal polegi ehk enam nii kindel, kas Teda neile praegu tarvis läheb. Kuid millalgi hiljem võib seda jälle juhtuda.